

élelmezésüket biztosíthatná. Nyugoteurópa népei tehát önérték-
ből is kell, hogy elősegítsék a magyar értelmi műveltség fokozó-
dását saját területünkön, s mindinkább leendő kiterjedését a
Duna alvidekeire, melyek jelenleg nagyon elhanyagolják; de
kellő művelés által első jelentőségű termelő térré válhatnak Eu-
rópában.

Értelmi műveltségünk fokozódásának tehát kiszámíthatlan
gyakorlati értéke van: elkezdve a legaprólékosabb munkától, s
a megtakarítás legegyszerűbb elveinek alkalmazásától, a jószág
berendezés tudományáig, azon helyes gazdasági arányok alkal-
mazásáig, melynél fogva az egyes gazdaságokat nemzetgazdasági
elvek alapján vezethetjük, s nemzetgazdaságunkat kitűnő jelen-
tékenységre emelhetjük Európa-szerte. Gyakorlati értéke van
nemzetközi szempontokból is, mely aránylagosan terjed és gya-
rapodik közértelmi kifejlődésünkkel.

Ezek így állván, ha most azt vizsgáljuk: hol, hogyan
állunk a közművelődés terén — végzendő feladatainkhoz képest?
Birunk-e kellő szakműveltséggel a föld helyes, teljes kiaknázásá-
hoz? Birunk-e elegendő nemzetgazdasági ismeretekkel, hogy gaz-
dálkodásunkat organikus kapcsolatba tegyük az ország közgaz-
dasági érdekeivel? Birunk-e elegendő ismerettel s elhatáro-
zottsággal arra, hogy munkáinkban és fogyasztásunknál a takar-
ékosság elveit helyesen, következetesen alkalmazhassuk —
ország-szerte? Birunk-e elegendő értelmi műveltséggel és ügyes-
séggel — mondhatnánk élelmességgel arra, hogy ne csak saját,
de szomszédaink földművelését is kellő fokozatra emeljük, ha t. i.
eme nagy munkában segítségünkre jönnek Nyugoteurópa népei,
gépeik, eszközeik, tőkepenzük, élelmességük egész erejével? ...
Számítatlan hiányokra bukkanunk, melyeket röviden eme tételbe
foglalhatunk egybe:

1. Népünk azon részének, mely a földműveléssel foglalko-
zik, fele sem tud írni, olvasni; századrésze is aligha van irodal-
milag kiképezve (t. i. iskolázás és olvasmányok által) saját teen-
dői végzése u. m. jószága berendezése, kezelése, s a fogyasztás
okszerű, nemzetgazdasági szempontokból is helyes vezetése stb.
iránt.

2. Népünk azon része, mely gazdasági gépek s eszközök
gyártásával s a termények értékesítésével foglalkozik: sokkal ke-
vesebb anyagi erővel és szakképzettséggel bír, mintsem a föld-
műveléshez kellő minden eszközöket jól s olcsón előállítani, s a
gazdasági és állati terményeket kellően értékesíteni képes volna.

3. Közgazdasági viszonyaink sokrészben ziláltak és ország-
szerte ismeretlenek, kivált hitel-viszonyaink. A közgazdaság te-
rén uralkodó ziláltság és tájékozatlanság közepette aztán: kö-
zönségünk nagyrészt téveszmék, balítéletek, vagy éppen a kül-
földi divatszabályok vezetik. Szóval: rémitő gazdálkodás ez,
melyen nagymérvben meglátszik, közgazdasági szakműveltség
hiánya ország-szerte.

Miként, hogyan s mennyiben segíthetünk eme bajainkon
önmagunk? És minő segély erőforrást találhatnánk: feladataink
teljesítéséhez egy önálló földművelési minisztériumban? Erről
közelebb.

Kubinyi L.

A bécsi nemzetközi gazdasági congressus határozatai a mezőgazdaságra nézve hasznos madarak védel- mét illetőleg.

(Gróf Lázár Kálmántól.)

[Folytatás.]

III. Brehm előadása a madár-óvás érdekében.

Gloger szerint a természet egész szerkezetében eredetileg
nem létezett semmi felesleges, semmi magában kártékony. Ép

azért, mivel minden a természet egyensúlyának fentartására
szolgált. Ennek tulajdonítható, hogy kevésbé művelt országokban
az egész javára fennálló arány az állat- és növény világban nem
fordul elő, sőt ha azt megzavarással fenyegető jelenségek tűnnek
is fel, az azok által okozott baj csak ideiglenes és az egyensúly
rövid időn ismét helyre áll.

Az ép felhozotthoz hasonló nézetek kifejtése után ajánlja
Gloger a hasznos állatok védelem alá vételét, mivel ezek a kárté-
konyokat gyorsabban és jobban eltávolítják, mint a hogy azt em-
beri erő által elérni lehetne.

Gloger ajánlatát elfogadhatjuk anélkül, hogy az azt beve-
zető nézeteivel egyetérténénk. A természet egyensúlya úgy, a mint
azt ő képzei, soha és sehol nem létezett.

Az, a ki a szűz természetben uralkodó zavartalan egyensúly-
ról beszél, hibáztatva az embert ez egyensúly megzavarásáért:
az soha nem látta a természetet ama szűziességében, követ-
kezőleg nem képesített arra, hogy azt az ember uralma alatt
levővel összehasonlítsa; a ki azt állítja, hogy ott, a hol a fák
lehernyózásáról nem gondoskodnak, ott pusztító rovar sem létezik,
az más meggyőződésre jön, ha több ideig tartózkodik lakatlan va-
don erdőkben, a hol ha nem is fog nagy számú rovarra találni,
de látni fog vándor sáska sereget, melynek myriád egyedei röp-
tükben az eget elsőtétítve fellegeket képeznek, a megszállt fákra
látszólagos levelekként tapodnak, s azokat teljesen csupaszon
hagyják, daczára annak, hogy seregeiket ezerével követik a
rovarevő állatok, s hajnaltól késő éjjig szakadatlan pusztít-
ják soraikat a nélkül, hogy meggátolhatnák őket rombolá-
sukban.

Minő parányiaknak tűnnek fel ezzel szemben az erdeinkben,
mezőinkben előjövő rovar és egér pusztítások! Nem ok nélkül so-
rozták a sáska járást az egyiptomi hét csapások közé, mivel iszo-
nyu műveletük teljesen megfelel azon képnek, melyet arról a
biblia ad.

Az előintézkedő, gondos természet nyugodtan, ellent állás
nélkül hagyja a csapást bekövetkezni. Miért? mivel sokkal na-
gyobb-szerű működése, mint a minőt a korlátozott emberi ész a hasz-
nos és káros latolásánál felfogni képes lenne. Mivel, hogy így
fejezzem ki magamat, hasonló szerepben résztelteti a csuszó fér-
get és a föld urát, mivel lételem és enyészet, alakítás és megse-
misítés oly törvények, melyek elkülönítetten nem is képzelhetők.
Csak egy kicsinyes, gyermeteg gondolkozásu ember képzelheti
azt, hogy a természet ohajtásait figyelembe veszi, ügyetlensé-
geit helyreüti. Csak korlátozott elme nézete lehet az, hogy a ter-
meszet tekintettel egy jövőbeni emberi nemre működött, s ily
szellemben, ennek kizárólagos érdekében működik ma is. Ha ez
való volna, akkor meggyőződnenék a felől, hogy éppen az által
zavartatik meg az álmodott egyensúly. Az embernek akkor a
csapások kikerülése végett nem kellene egyebet tennie, mint
hogy engedje a természetet szabadon működni, vagy is hogy
visszatérjen ő állapotába, pedig ezzel ép ellenkezőleg, mint jó-
zan értelemben bíró lényeknek feladatunk, hogy a viszonyokat a
szerint, a minők, megítéljük, mivel csak is ez által jutunk oly
helyzetbe, hogy segíthessünk ott, hol segély lehető.

Tagadhatatlan, hogy az ősi viszonyok az emberek közbe
lépése által változást szenvedtek. Nem vonhatjuk kétségbe, hogy
a legkülönbözőbb rovar pusztítók száma érezhetően csökkent,
míg a kártékony rovaroké növekedett. Mind két jelenség okozója
jelenlegi földművelési módszerünk. Ez által mindenestre zavaró-
lag folytunk be az ugynevezett egyensúly megingatására, az
adott viszonyok megváltoztatására gyakorolt befolyásunk által,
mi által azonban oly bünt nem követtünk el, mi büntetést érde-
melne. A mi mezei és erdőgazdaságunk kivándorlásra kényszerít

nagyon sok hasznos állatot, és a kártékonyak számára gazdag asztalt terít, mi által azok elszaporodását elősegíti. A lehető legnagyobb jövedelem eszközésének céljából tisztítjuk, porhanyítjuk földeinket és oly társas növényeket termelünk, a melyek a kártékony állatoknak szintoly gazdag tápanyagot nyújtanak, mint nekünk. Nem csoda tehát, hogy a kedvező viszonyok ilyen összetalálkozása mellett a kártékony állatok nagy mérvben elszaporodva, az által az egyiptomi csapásokra emlékeztetnek. Ugyancsak a fent jelzett cél eléréseért, sok esetben eltávolítjuk a kártékony állatok ellenségeit az által, hogy megfosztjuk fészkelő és tartózkodási helyeiktől. Eként közvetítve elősegítjük a kártékonyak elszaporodását a nélkül, hogy a miatt roszakarattal vádoltathatnánk. Tévedésünk abban rejlik, hogy kizárólag egy célt tartunk szem előtt, és a miatt megfélemedezünk sok szükséges rendszabályról. Ennek okozója érdekeink téves felfogása, nem pedig a fennálló viszonyoknak szandékos félreismerése, miért is az ép oly kevésbé kárhóztatandó, a mint nem helyeselhető.

Itt többet segíthet a helyes oktatás, mint Glogernek jóindulatból származott nézetének elfogadása.

Mindenesetre sajnálandó az, hogy mezei őreink, erdőfelügyelőink oly kevésbé ismerik a feltétlenül hasznos és kártékony állatokat, s azért képtelenek az egyik által okozott kárt, és a másik által nyert hasznót kellőleg mérlegelve, abból céljuknak megfelelő következtetést vonni. Mindaddig, míg például a rókat, görényt és menyétet a kártékony állatok közé sorozzuk: a nyulat pedig a hasznosak közé, mindaddig a vadász érdekében működhetünk, de nejm az erdő- és mezei gazdáiban. Az erdész meg lehet sajnálni fogja, hogy a róka kirabolt egy madár fészket, a falusi gazda kényszerítve látni fogja magát apró baromfi udvarát biztosítani a furfangos rabló lovag belopódzásai ellen, — de soha sem fogja neki nagyon betudni azt, ha néha egy nyul süldött vagy őzborjat elcsip, mivel minden nyul, minden őz többet árt erdő és mezőnek, mint a mennyi hasznót hajt; azonkívül a róka számtalan egeret fog el, mi miatt bátran megengedhetünk neki másnemű tolvajságaiért; azonban mi ellenkezőleg járunk el, gondosan beszámítjuk neki minden csinját, míg a számításból kifelejtjük azon hasznót, melyet az egerek elpusztítása által szerez. Ép oly módon ítéljük meg a ragadozó madarakat, varjuféléket és más egerirtő állatokat. Kizárólag ragadozóknak tekintjük, a melyeket lehetőleg irtani kell, nem kutatva a hasznót, melyet hajtának, hanem lehetőleg fokozva bűneik lajstromát, mintha ellenük gyakorolt eljárásunkért magunkat magunk előtt igazolni akarnók. E tekintetben erdő és mezei gazdáinkat méltán sújtja Gloger vádja, mivel — ha nem is mindnyájan — de nagyon sokan közülök saját jobb meggyőződésük ellen cselekszenek.

Mindezek mellett azt kell állitanom, hogy az elősorolt hibák összesítve, a rovarpusztító állatok elszaporodására nem gyakorolnak oly kározt befolyást, mint a nálunk szokásos földművelés, mely által a rovarpusztító madarak megfosztatnak pihenő és fészkelő helyeiktől. Végig tekinthetünk mértföldekre terjedő művelés alatti földterületeken a nélkül, hogy azon egy fát, egy bokrot láthatnánk. Minden talpalatnyi föld használatba van véve, még az árnyat vető utszéli fákra is kancsal szemmel tekintünk. Erdeinkben nincsenek a madarakra kellő tekintettel, különösen azokban, melyeken megelégedéssel legelteti szemeit az erdész. A mező közepén álló agg gyümölcsfa persze nem ad annyi termést, a mennyi felérne azon kárral, melyet az őt környező vetésben okoz, a csenderes legfeljebb a foglyoknak szolgál menhelyül, de nem jövedelmez; a művelés alatti földek között

elterülő liget a határos földek megművelésénél akadályul szolgál, az erdőben az elhaló, rothadásnak induló fa elveszett jószág az erdő pénztárra nézve: ámde az elhaló fák, a csenderesek, a ligetek számtalan hasznos madárnak szolgáltak egykor tartózkodási és fészkelő helyekül, mi által, habár közvetve gazdag jövedelmet adtak, jutalmazóbbat minden esetre, mint a hogy azt sok erdész és mezei gazda hinné. Valamennyi madár nagy szívóssággal ragaszkodik tartózkodási, és még inkább megszokott fészkelő helyéhez annyira, hogy onnan csak nehezen elűldözhető, s míg csak lehető, oda visszatérnek az őket távozásra kényszerítő ok megszűntével. De ha megfosztjuk tartózkodási helyeiktől, akkor természetesen elhagyják a barátságtalan vidéket, és más, jobb hazát keresnek. Ezen számtalan megfigyelés által constatált tényben keresem és találok fel a hasznos madarak számának szembetűnő csökkenését. Ez előtt is üldözték és fogdosták őket a nélkül, hogy számuk csökkent volna, de akkor legalább békében hagyták fészkelni, és nem telepítették ki az utcára, a mint az jelenleg történik a fészkelő helyek elvonása által.

Nézetem szerint túlságosan nagy súlyt fektettek a madaraknak emberek általi közvetlen üldöztetésére. Nem hogy kicsinyleném az indokolatlan üldözés káros következményeit, hanem azt nem tartom szám csökkenésük főokának. Ép úgy kárhóztatom az olaszok, déli francia országiak, görögök és spanyolok madár fogási szenvedélyét, mint a mi fiatalságunk által elkövetett fészkek kirablást, habár azt a tudomány czége alatt követik el. Fészkek rablók, az az tojásszedők szint oly kevésbé fogják a madarak számának csökkenését előidézni, mint a madarászok, mivel szerencsére a fészkeknek nagyon csekély száztólja feltalálható, és aránylag csekély számú madár kerül fogságba. Ritka esetek kivételével gondoskodik a természet az ily uton okozott hézagok pótlásáról. Egy karvaly pár éven át több dalos madarat elfog, mint a legügyesebb madarász. Egy szajkó család kétségtelenül sokkal több madár fészket rabol ki, mint egy egész vidék léha gyermekzei. De mind ezen tényezők összesítve is csak azon esetben képesek a madarak érezhető számcsökkenését előidézni, ha ahoz az általam jelzett, s az újabb gazdasági rendszerből származó okok is hozzá járulnak.

Az eddig mondottakból kitűnik, hogy minő rendszabályokat kell életbe léptetnünk a mezei gazdaságra nézve hasznos állatok védelmére. A sokat emlegetett egyensúly helyre állítása lehetetlen, mivel akkor az ősi állapotba kellene visszatérnünk. Az egér és hernyó pusztítások pedig nem megszüntethetők, a mig gabonaneműeket és más hasznos növényeket termelünk, mivel ezek nemcsak nekünk szolgálnak táplálékul, hanem a kártékony állatoknak is. E szerint ép legszükségesebb növényeink termelése, miről le nem mondhatunk, még elősegíti ezen állatok elszaporodását annyira, hogy kedvező körülmények összetalálkozása mellett azoknak pusztítása valódi csapásnak nevezhető.

Ha azonban a bajt meg sem szüntethetjük, de enyhíthetjük. A mi tehetségünk, munkásságunk, a mi eszközeink a tömegesen fellépő kártékony állatok ellenében nem kielégítő, s a bekövetkezett bajt szövetségeseink segélyével sem vagyunk képesek elhárítani, mind a mellett igen sokat tehet a rovarpusztító állatok zajtalan, soha meg nem szűnő, el nem zsibbadó munkálkodása, mivel ez által a kártékonyak nagymérvű elszaporodásának útját állják, s ha nem is minden évben, de a legtöbben a bajt még csirájában elfojtják. — Ezért kell az erdeinket, mezőinket pusztító apró állatok ellenségeinek szabad tért nyújtanunk, azokat védelmünk alá vennünk, legyenek ezen érdektársaink tollasok vagy szőrmések. A többé vagy kevésbé helyhez kötött emléseinkről magunk is gondoskodhatunk, de a vándor-madarak érdekében ki kell kérnünk déli szomszédaink segédkezését is.

Minő rendszabályokat léptessünk életbe a földművelésre hasznos madarak érdekében?

A felelet így hangzik: csak olyanokat, a melyek valódi sikert ígérnek.

Valamennyi képzelhető rendszabályok között első sorba helyezem hazai állataink, különösen madaraink életének ismeretét; a nevelés-ügy emelését kiváló tekintettel a természet tudományokra, és pedig aként, hogy az állat és növény-ismeret gyakorlati hasznosságának kiemelésére nagy gond fordítassék, egyaránt a népiskolákban és gymnasiumokban.

A kormányok és művelődést terjesztő egyletek részéről ilyen irányban írt, közhasznú ismereteket terjesztő művek ingyen kiosztását, névszerint egy, hazai állataink és növényeinket szöveg és képekben tüzetesen ismertető kézi és tankönyvet.

A ki, mint én, évek óta foglalkozom az állat-isme terjesztésével, meg tudom ítélni, hogy mily kevésbé ismerik hazai állatainkat a társadalom legkülönbözőbb rétegeiben, és hogy minő szükséges e bajon segíteni. A legközönségesebb állatokat sem ismerik, s a melyeket ismerni vélnek, azokat félre ismerik. Ám de azoknál, kik az állatoknak reánk nézve hasznos vagy káros működését kellőleg nem ismerik, süket fülekre fog találni azoknak védelem alá vételét szándékoló minden ajánlat, mivel úgy is hajlandóbbak vagyunk őket pusztítani, mint oltalom alá venni. Megismerésük terjedése által ellenben növekedik az irántuki érdekeltség, s ez által ösztönöztetünk arra, hogy védelem alá vegyük az arra méltókat, és akadályozólag lépünk a kártékonyak terjedésének útjába. A madár külsejének ismerete nem elegendő; tudomással kell bírunk más állatok iránti magatartásáról, úgy szintén a növényekhez viszonylatáról, mely őt azoktól függővé teszi, mivel csakis ez esetben fogjuk működését helyesen megítélni és méltányolni tudni. Nem mindig könnyű meghatározni azt, hogy az egyik a kiválóan hasznosak, avagy kártékonyak közé tartozik, mivel az okozott kár és általa szerzett haszon mérlegezése már magában nemcsak a faj tüzetes ismeretét teszi szükségessé, hanem egyszersmind azon állat és növény anyagokét is, a melyekkel táplálkozik, végre erre az előítéleteségnek nagyobb mérvű leküzdése kívántatik, mint a minővel közönségesen találkozunk. Ezért kívánnám nemcsak a madár-, hanem általában az állat- és növény-isme minél behatóbb tanítását.

Ehez rendkívül nagy mérvben járulhat hozzá az iskola, ha csak a szükséges segéd eszközökkel ellátta. A tudvágyó gyermek az állatok legjobb barátja, kinek csak is helyes irányt kell adni, s azután bizonyosan a jó úton fog előhaladni. Sokkal kevesebbet várok az állat védegyletektől, abból ítélve, hogy jelenben hogyan fogják fel feladatukat. Tetszenek maguknak abban, hogy egymást bele beszéljek nevetséges érzélgőségekbe, a mellett úgy látszik rendesen félre ismerik a fennálló viszonyokat; tagjaikkal nem ismertetik meg a hasznos állatokat, s ferdeségekben keresik feladatuk megoldását, tehát szükség volna az ily egyletek tagjainak is egy tankönyvet nyomni kezükbe.

Ilyen tan és kézi könyv van elég Németországban, a madár-óvást tárgyalók sem hiányzanak, de egynémelyikük nem alkalmas az ismeretek széles körbeni terjesztésére magas ára miatt, mások pedig nem érik el azon eszményt, minő ily munkáról előttem lebeg. Némelyikük nem elég kimerítő, másoknál teljesen hibáznak az ábrák, vagy a meglevők nem kielégítőek, szóval hiányzik egy — állatainkat és növényeinket ismertető oly munka, mely a kijelölt feladatnak kellőleg megfelelne, és ilyen csakis a kormányok támogatása mellett jöhetne létre; első rendű szakemberek kell, hogy azt megírják, és az ahhoz szükséges rajzokat

jeles festők készítsék; az ily munkát aztán száz- meg százezer példányban kellene szétosztani, mi által milliók úgy szólva rákényszerítenének maguknak tudomást szerezni az előítélet nélküli buvárlat eredményéről. Minden országnak magáéva kellene tenni e munkát megfelelő átdolgozás vagy fordításban; ha még ehhez hozzá járulna az, hogy minden iskola, melynek módjában áll, a fontosabb állatok kis gyűjteményével látna el magát, akkor rövid idő alatt sokkal többet érnenk el, mint a mennyiről ma álmodni merünk.

Csak akkor leszünk képesek a hasznos állatok, különösen a madarak védelmét czélyszerűen eszközölő rendszabályok életbeléptetésére, ha általánossá vált az állatok életmódjának, művelésének ismerete. Ez esetben minden más óvó rendszabálynál czélravezetőbbnek bizonyulna be fészkelő telep helyekül szolgáló csendes eresek ültetése. Gondoskodjunk arról, hogy legyen a madaraknak lakhelye, és nem kell attól félnünk, hogy azok lakosok nélkül maradnak. Ilyen fészkelő helyekül szolgálhatnak, aljával bíró ligetek, sűrű bokrok, eleven sövények. A madarak ily fészkelő és gyűlhelyei ott, a hol még előjönnek, fenntartandók. Az erdőben tartsunk meg minden tulélt fát, ha azon veszély nem forog fenn, hogy elhaló fává válva, a kártékony rovarok tanyájává legyen, különösen ne bántsuk az odvasokat; fadóntás alkalmával nem kell az üreges törzsdarabokat és ágakat a tüzelőfa közé tenni, hanem azokból költő ládák készítenők, a melyek emberi lakásoktól lehető távol fákra aggatandók jó magasban. A kertekben szintén függesztessenek ki költő ládák, a melyeknek bejáró lyukai öt centimeter átmérőjűek legyenek, nehogy azonnal elfoglalják a verebek, távol tartva más madarakat, köztük az oly nagyon hasznos seregélyt. A mezőn ültetessenek ligetek a varjú félek számára és csendes eresek a dalosok kedvéért.

Erdei és más utak szélére rovarfajtaul szolgáló jegenyenyárfák helyett ültetessenek hárs, gesztenye, juhar, szil, cser, tölgy, alma, körte és más fánemek. Ennek eredménye leendő.

Sok fajú madár fog e fákon letelepülni, ott fészkelni, szaporítani, és a rovarok elszaporodásának meggátlására működni. Az oly nagy mérvben hasznos ölyvek és vércsék számára nyílt téreken állíttassanak fel hosszú póznák fölül kereszt fával nyugvó helyül.

A madarak védelmezése tekintetéből szorítsuk meg a vadász törvényeket. Lőni ne legyen szabad más madarakat, mint a szorosabb értelemben a vadászathoz tartozókat, minők a fajt és fogoly félek, fáczánok, tuzokok, erdei és sárszalonnák, polingok, pocsályok, ludak és kacsák, és ezeken kívül a feltétlenül kártékonyak; hanem ezen utobbiak fajainak száma kevés s teljesen kimeritem azt felemlítve a következőket: a saskeselyűt, ölyüded-, vándor-, szabda és törpe sólymot, — a gatyás-, törpe-, réti-, arany-, hab-, és parlagi sast; a csonttörő harácsot; a kányákat; örvölyűket; héját és karvalyt; a nagy suholyt (*Strix Bubo*); a hollót, szarkát, szajkót, csonttörő; ör-gébicsét; fekete golyát; a szürke és bíbor gémet, a nagy, kis és éjji kócsagot; a buvárokat; kormárokat, gödényt, végre a nagy sirályokat, és még néhány nálunk tekintetbe nem jöhető tengeri madarat. A többi közép- és dél-Európában előjövő madár vagy feltétlenül hasznos vagy észre nem vehető kárt okoz, tehát kiméletre méltó.

Ennélfogva nemzetközi törvények által kellene utját állani tömeges pusztításuk, nagybani vadászatuk és fogdosásuknak, valamint szintén fészkeik kirablásának. Nézetem szerint csapó hálólal és lépveszszóveli fogdosásuk megengedhető lenne, mivel annak czélja csak is az, hogy a madárkedvelő egy szoba madárhoz jusson, a madárkedvelő pedig előbb, utóbb azzá lesz, a mi a természet buvár: a madarak gondozója, oltalmazója és védő ügy-

véde. Vészt hoz a madár a gyomor vágya, nem pedig a szem és fül gyönyöre, ezért kell szigorúan eltüntetni a nagy fal hálók és cizinké kunyhó használatát, habár azok által némely ember sok élvezetes órát szerez magának, úgy szintén nem megengedhető a hurkok kiállítása és a vonó hálóvali pacirtafogás, ez utóbbi fogási módok szigorúan eltüntetendők nem csak Austria Magyarországon, Németországban, hanem dél, észak és nyugot Európában is.

Mindazon által idevágó törvények fogalmazásánál óvatosan kell eljárni, például: nem ajánlatos a madarászat minden nemét eltüntetni, mivel az által nehezen leküzdhető ellentállás idéztetnék elő. Oly madár védelmi törvények czélszerűsége iránt, a melyek alapjukat nem lelik a nép tudatában, kételyek támadnak benne, mivel azoknak meghonosulását akadályozza az értetlenség, fen tartásukra, ellenőrzésükre pedig kellő eszközökkel nem bírunk. Minél inkább szorítunk a legközelebb szükségesekre, annál biztosabban fogjuk elérni az előttünk lebegő czélt.

A ragadozó állatok kiirtására nézve különösen ajánlatos a bölcs mérséklet.

Valamennyi egér pusztító állat, fogdos egyszersmint hasznos madarakat, s ha csak hozzá férhet, kárt tesz azoknak fiaiban

is, és mégis esztelenség lenne őket e miatt kiméletlenül üldözni, mivel folytonos egerészésük által kétségtelenül sokkal nagyobb szolgálatot tesznek nekünk, mint tehetnének az általuk elpusztított madarak, habár ezek a leghasznosabbak közé tartoznának is. Ezért én részemről soha sem pártolnám a róka, görény, menyét kiirtását.

Alig hiszem, hogy a kijelölteken kívül a madarak védelmére más célravezető utak és módok léteznének. Egyes, más rendszabályok, melyek ajánlatba hozattak, kivihetetleneknek bizonyultak be, mint például a rovarévi madarak téli tápláltatása, mivel az ügy iránt nem lehet kellő általános érdekeltséget kelteni. A legüdvösebb, mit tehetünk, hogy kedvenceinket az általános tudás, ismeret védelme alá helyezzük. A ki valóban ismerni tanulta életüket, lényüket, műveletüket, munkájukat, azon helyzetbe jut, hogy a gondozásuk és oltalmukra szükséges okszerű módokat tudja igénybe venni; a ki a madarakat kellőleg nem ismeri, az meglehet jóindulattal fog irántuk viseltetni, de csak kivételesen, mint egy találomra fog érdekükben tenni tudni. Ezért minden más rendszabály fölé helyezem a madárismeret terjesztését.

(Folyt. köv.)

A magyar-óvári m. kir. fels. gazd. tanintézet kísérleti tere 1873-ban.

(Folyt.)

7) Termelési kísérletek takarmánynövényekkel.

A részlet száma	A növény, mely a kísérletre használtatott	A rész et nagysága	Elővetemény és annak trágyázása	Földelkészítés és trágyázás	A vetés módja	A vetés — az aratás						a részleten			1 kat. holdra					
						ideje						a vető mag mennyiség	termés		a vetőmag mennyiség	termés				
						év	hó	nap	év	hó	nap		mag	szalma v. szén		polyva	mag	szalma v. szén	polyva	
10	Vérfeju csábair	160		állomány 1870-ből	sor	—	—	—	1873	Julius	1	—	90	209	148	—	00	2090	1480	a 7 nyomatúr ffigazdaságba vannak sorozva két kaszálásra
54	ditto	160		állomány 1871-ből	szórva	—	—	—	—	"	1	—	110	257	228	—	1100	2570	2280	
17	Bakszarvu lepkeszeg	160	tengei és dohány	másod helyen: 2 szántás, boronálás, hengerezés, vet s a gyűrűs herger barázdáiba	szórva	1873	Mart.	29	1873	Julius	22	6	74	193	24	60	740	1930	240	
18	Nyulszapuka	160		állomány 1872-ből	"	—	—	—	1873	"	16	—	95	116	—	—	950	1160	—	
51	Kanári fű	160	zab	harmad helyen: 3 szántás, boronálás, hengerezés, simítás, vetés	szórva	"	"	29	1873	"	20	12	97.5	293	105	120	975	2930	1050	
50	ditto	160	sárkerep	harmad helyen: 3 szántás, boronálás, hengerezés, vet., simítás	szórva	"	"	29	1873	Junius	20	24	—	600	—	240	—	6000	—	
8	Üres zab	16		állomány 1872-ből tavaszszal fogasolás	—	—	—	—	1873	Julius	1	—	46	566	46	—	460	5660	460	
9	Mezei komócsin	160		állomány 1871-ből	—	—	—	—	1873	"	16	—	25	480	68	—	250	4800	680	
39	Herefű	160		állomány 1872-ből, tavaszszal fogasolás	—	—	—	—	1873	Junius	20	—	—	1060	—	—	—	1060	—	
56	fükeverék: rozsnok és angol perje	160		állomány 1871-ből, tavaszszal fogasolás	—	—	—	—	1873	Julius	1	—	90	371	43	—	900	3710	430	
26	Mezei komócsin	160		állomány 1870-ből, tavaszszal fogasolás	—	—	—	—	1873	Junius	20	—	—	560	—	—	—	5600	—	
4	Kanarifű- és bükköny-keverék	80	páva-árpa	36 m istállótrágya, három szántás, fogasolás, hengerezés, vetés, simítás	szórva a gyűrűs herger barázdáiba	1873	Mart.	20	1873	Julius	1	3 f. kanári fű, 8 font bükköny	280	—	—	30) 80)	—	5600	—	a szárból fonalat nyerni nem sikerült
24	Csalán	160		állomány 1872-ből	—	—	—	—	1873	Aug.	3	—	78	569	95	—	780	5690	950	

a 7 nyomatúr ffigazdaságba vannak sorozva

két kaszálásra

a szárból fonalat nyerni nem sikerült

A takarmányneműek általában jó termést szolgáltatottak, 40—50—60 mázsa 1 kat. holdon általános volt. Különösen felemlitendők a több évi takarmánynövények, minthogy azok a téli nedvességet kihasználva, jelentékeny termést szolgáltatottak. — Figyelmet érdemel a kanarifű- és bükköny [Lathyrum]-keverék, mely egy időben vetve, egyszerre virágzik, igen értékes takarmányt szolgáltat. A kanarifű a zabot tökéletesen pótolja és csak 30 font kell abból holdankint, míg a zabból 50—70 font szükségeltetik. A bükkönyből elegendő 80 font, míg más esetben 100—120 font okvetlen szükséges. Ha most még a kanarifű-bükköny-keverékhez 7 vagy 10 font bakszarvu lepkeszeget teszünk, zamatos, az állatok étvágát előmozdító takarmányt nyerünk. Az 1874-dik évben nagyobb kísérlet tétetik. Észleltetett továbbá, hogy a zabos bükköny-keverékből a zab egészen elmaradt.